

Yhteinen maapallo

kuinka minä liityn maailmaan?

globaalia ympäristökasvatusta varhaiskasvatuksessa
sekä esi- ja alkuopetuksessa – kasvattajan opas

Maailman pelastaminen
on lasten leikkiä.

Yhteinen maapallo – kuinka minä liityn maailmaan?

*globaalia ympäristökasvatusta varhaiskasvatuksessa
sekä esi- ja alkuopetuksessa – kasvattajan opas*

Tämä opas on julkaistu osana Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ry:n **Vihreä lippu** -ohjelmaa. Vihreä lippu on päiväkotien, koulujen, oppilaitosten sekä lasten ja nuorten vapaa-ajan toimijoiden kansainvälinen kestävän kehityksen ohjelma ja ympäristömerkki.

www.vihrealippu.fi

Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ry on ympäristökasvatuksen edistämiseen ja tukemiseen erikoistunut asiantuntijajärjestö, jonka tavoitteena on konkreettisesti edistää kestävää elämäntapaa ympäristökasvatuksen keinoin. Teemme työtä sen puolesta, että Suomessa yhä laajenevalla joukolla kasvattajia on halua ja edellytyksiä välittää lapsille ja nuorille kestävän kehityksen mukaisia tietoja, taitoja ja asenteita.

www.ymparistokasvatus.fi

TUETTU ULKOMINISTERIÖN
KEHITYSYHTEISTYÖVAROIN

S U O M E N
YMPÄRISTÖKASVATUKSEN
S E U R A R Y

Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ry 2015

Teksti: Iida-Elina Kiminki

Kuvitus: Vilma Lappalainen

Taitto: Petri Clusius

Julkaisu on vapaasti kopioitavissa opetus- ja kasvatuskäyttöön.

Tervetuloa Yhteinen maapallo -oppaan pariin!

Yhteinen maapallo on kasvattajan opas globaaliin ympäristökasvatukseen. Tämän oppaan kohderyhmänä ovat varhaiskasvattajat sekä esi- ja alkuopettajat.

Opas tarjoaa työkaluja **tiedostavan ja vastuullisen, ekososiaalisesti sivistyneen maailmankansalaisuuden** kehittämiseen kasvatuksen keinoin. Tällä tarkoitamme sellaista lasta, joka:

- arvostaa maailman luonnon ja kulttuurien monimuotoisuutta
- tuntee yhteenkuuluvuutta eri taustoista tulevien ihmisten kanssa
- ymmärtää luonnon olevan elämän perusedellytysten lähde
- hahmottaa oman arkensa yhteyksiä lähelle ja kauas
- osaa toimia oikeudenmukaisen ja kestävästä maailman puolesta

Mukana ovat siis kaikki ympäristökasvatuksen peruslähtökohdat: tiedot, taidot sekä asenteet ympäristön puolesta toimimiseen!

Opas on jäsennetty kolmeen toisiaan täydentävään kokonaisuuteen: **1) Ihmeellinen maapallo, 2) Yhteyksien ymmärrystä ja 3) Kohti kestävästä tulevaisuutta**. Jokainen niistä sisältää sekä taustatietoa että teemaa tukevia käytännön toimintavinkkejä.

Ellei toimintavinkkien yhteydessä ole erikseen mainittu kohderyhmää, voi niitä hyvin soveltaa sekä pienemmille että isommille lapsille.

Vanhemmat mukaan toimintaan!

- Yhteinen maapallo -aiheisen toimintaprojektin alussa on hyvä pitää vanhempainiltaa, jossa käynte läpi ja ideoitte yhdessä tulevaa teemaa. Vanhempia kannattaa hyödyntää asiantuntijoina ja osallistaa mukaan toimintaan!
- Teeman käsittelyn lopuksi kannattaa myös järjestää tilaisuus, jossa lapset pääsevät kertomaan vanhemmille oppimistaan asioista (ks. Toiminnallinen teemavanhempainilta -toimintavinkki s.28). Myös yhteiset iltajuhlat sopivat loistavasti ohjelmanumeroiksi teeman yhteyteen!

Globaali ympäristökasvatus opetussuunnitelmissa

Yhteinen maapallo -opas tarjoaa työkaluja useiden opetussuunnitelmissa määriteltyjen tavoitteiden toteuttamiseen. Se nivoutuu varhaiskasvatusta sekä esi- ja alkuopetusta ohjaavien asiakirjojen tavoitteisiin ja arvopohjaan erityisesti seuraavin osin:

VARHAISKASVATUS

Globaalin ympäristökasvatuksen tavoitteet ovat esillä varhaiskasvatuslaissa, jossa varhaiskasvatuksen tavoitteena on *ohjata lapsia eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen*. Varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellyistä sisällöllisistä orientaatioista Yhteinen maapallo -opas tukee etenkin eettisen ja uskonnollis-katsomuksellisen orientaation toteutusta.

Varhaiskasvatussuunnitelman yhtenä kasvatuksellisenä päämääränä on *pyrkii edistämään lapsen myönteistä suhtautumista itseensä, toisiin ihmisiin, erilaisiin kulttuureihin ja ympäristöihin*: varhaiskasvatuksen tulee luoda omalta osaltaan edellytyksiä hyvän yhteiskunnan ja yhteisen maailman muodostumiselle. Myös eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten omien kulttuurien ja elämäntapojen sekä niiden arvostuksen tulee näkyä varhaiskasvatuksen arkipäivässä.

ESIOPETUS

Esiopetuksen päämääränä on *tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen*. Esiopetuksessa noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen kestävyys. Näistä painopisteenä ovat kestävä elämäntavan sosiaaliset ja kulttuuriset näkökulmat. Esiopetuksen opetussuunnitelman tavoitteena on *opettaa lapsia arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan*.

Yhteinen maapallo -opas antaa esiopetuksen laaja-alaisen osaamisen tavoitteiden mukaisesti eväitä *kulttuurisen osaamisen, kestävä elämäntavan mukaisten arjen taitojen* sekä *osallistumisen ja vaikuttamisen* opetukseen.

PERUSOPETUS

Yhteinen maapallo avaa perusopetuksen arvope rustan mukaisesti näköalaa sukupolvien yli ulottuvaan globaaliin vastuuseen sekä auttaa luomaan *osaamisperustaa ekososiaaliselle sivistykselle ja ihmisoikeuksia kunnioittavalle maailmankansalaisuudelle*. Opas antaa välineitä oppilaan maailmankuvan avartamiseen sekä maailman moninaisuuden kohtaamiseen avoimesti ja uteliaasti.

Yhteinen maapallo muodostaa oppiaineita eheyttävän oppimiskokonaisuuden, joka tukee perusopetuksen laaja-alaisen osaamisen tavoitteita. Erityisesti se nivoutuu tavoitteisiin **L7: Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä tulevaisuuden rakentaminen** sekä **L2: Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu**.

Lähteet:

Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 8.5.2015

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Sisällys

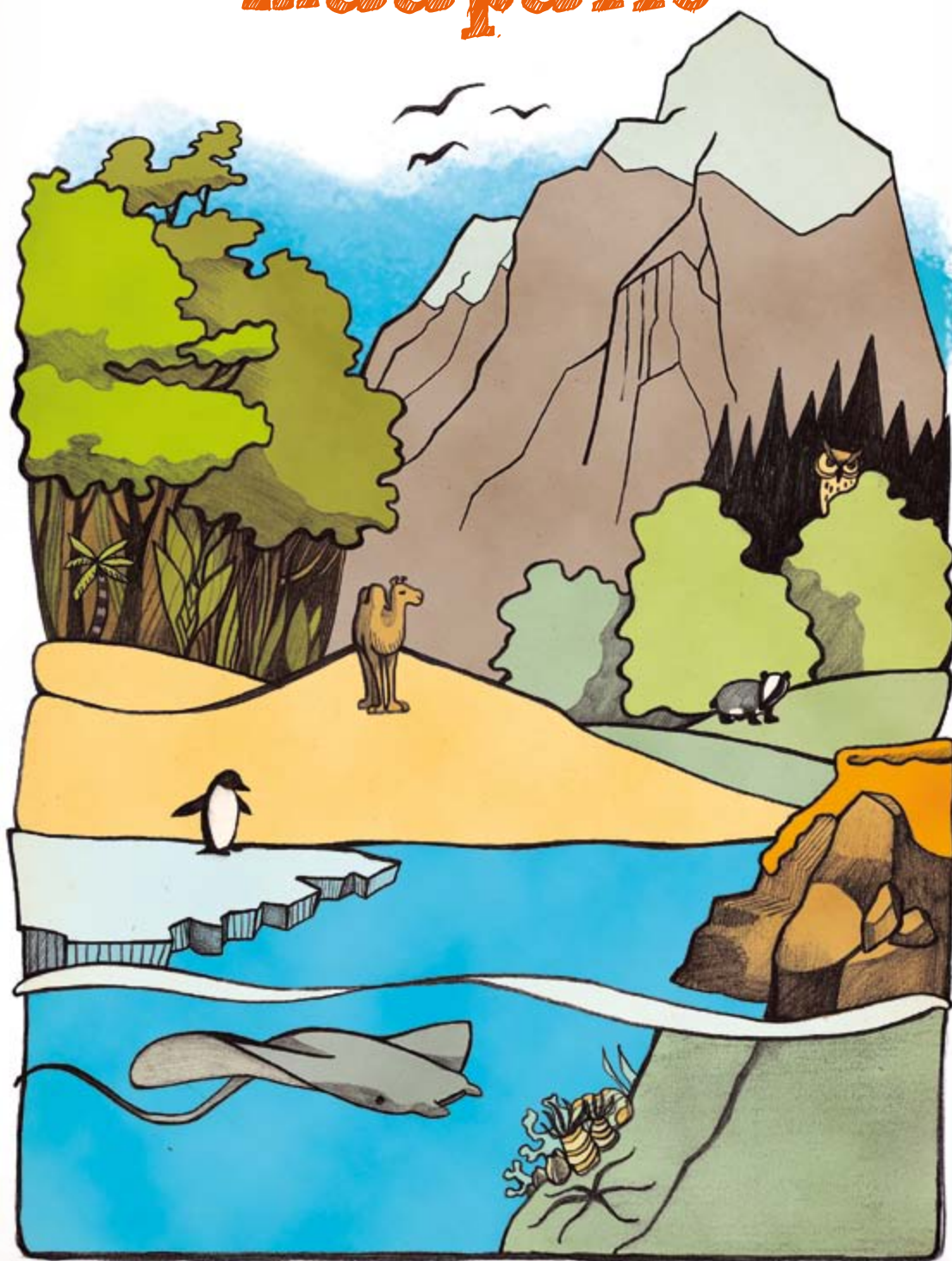
1 IHMEELLINEN MAAPALLO	6
Monimuotoisuuden rikkautta	7
Kriittistä kulttuurikasvatusta	8
TOIMINTAVINKKEJÄ	9
 2 YHTEYKSIEN YMMÄRRYSTÄ	15
Kotimme, yhteinen maapallo	16
Mistä ruoka ja tavarat tulevat?	17
TOIMINTAVINKKEJÄ	18
 3 KOHTI KESTÄVÄÄ TULEVAISUUTTA	23
Oikeuksia ja velvollisuuksia	24
Maapallosankarin tapoja	25
TOIMINTAVINKKEJÄ	26
 Avainkäsitteet	29
Linkkejä ja lisämateriaalia	30
Lähteet	31
Kiitokset yhteistyöstä	31

1

Ihmeellinen maapallo

6

MONIMUOTOISUUDEN RIKKAUTTA

Maapallomme on suuri ja monimuotoinen, koostuen lukuisista erilaisista maisemista ja elinympäristöistä. Maailman maisemien kirjo ulottuu Suomen havumetsistä ja järvistä muun maailman aavikoihin, savanneihin, sademetsiin, vuoristoihin ja napajäätiköihin.

Meidän ihmisten lisäksi pallollamme asustaa huima kirjo muita eliölajeja pienenpienistä hajotajaeliöistä majesteettisiin suurpetoihin. **Myös maapallon kasvikunta on monimuotoisuudessaan hämmästyttävä:** Amazonin sademetsässä elävä jättilumme voi olla läpimitaltaan jopa kolme metriä ja sen lehti kantaa päällään ihmisen painon. Yhdysvaltojen länsirannikon *punapuut* taas voivat kasvaa yli 110 metriä korkeiksi ja jopa 2000 vuotta vanhoiksi.

Aikojen saatossa myös me ihmiset olemme kehittäneet hyvin moninaisia kulttuuriperintöjä kukin omaan elinympäristöömme sopeutuen. Kulttuurimme monimuotoisuutta kuvastaa esimerkiksi maapallon asukkaiden puhumien kielten määrä: se yltää jopa 7000 eri kieleen, eivätkä tässä luvussa ole vielä edes mukana kaikki maailman viittomakielet.

Monimuotoiseen maapalloomme ja sen ihmeisiin kannattaa siis tutustua! Näin voitte **pohjustaa rakkautta ja ylpeyttä yhteisestä, ihmeellisestä maapallostamme** – ja halua suojella sen kauneutta ja hyvinvointia.

Miksi monimuotoisuutta kannattaa vaalia?

- Hyvinvoivat ja monipuoliset luonnonympäristöt, joissa elää runsas kasvi- ja eläinlajien kirjo, ovat maapallomme kaiken elämän edellytys. Jaamme maapallon miljoonien muiden kasvi- ja eläinlajien kanssa, joilla jokaisella on oma tehtävänsä luonnossa ja paikkansa ravintoketjussa. Luonnon monimuotoisuutta on suojeltava, jotta elämän edellytykset maapallolla voidaan turvata.
- Samoin kulttuurinen monimuotoisuus on tärkeä kestävän elämän perusta ihmiskunnalle. Monessa kulttuurissa kestävän elämäntavat taidot ja niihin liittyvä perinnetieto ovat sellaista viisautta, jota ei kannattaisi hukata vaan josta muidenkin olisi hyvä ottaa oppia. Mitä yhteneväisemmiksi maailman kulttuurit sulautuvat, sitä enemmän arvokasta perinnetietoa todennäköisesti unohtuu.

KRIITTISTÄ KULTTUURIKASVATUSTA

Huolimatta eroistamme ulkonäössä, kielessä tai yhteisöjemme tavoissamme **ihmiset ympäri maailmaa olemme kaikki osa samaa ihmiskuntaa**, jossa jokaisella meistä on yhtäläinen ihmisarvo. Maailman kulttuurista moninaisuutta käsitellessä onkin tärkeää **edistää yhdenvertaisuutta sekä lieventää ennakkoluuloja ja kulttuurisia stereotyyppiä** esimerkiksi seuraavin keinoin:

- **Vältä kulttuuristen stereotyyppien vahvistamista puhuen ihmisistä yksilöinä** sen sijaan, että tekisit heistä kokonaisten kansanryhmien tai kulttuurien edustajia. Esimerkiksi ”Afrikan lapsista” puhumista kannattaa välttää – ota sen sijaan esiin yksilö ja hänen tarinansa.
- **Kulttuureihin tutustuessa on helppoa huomata sortua stereotyyppien vahvistamiseen.** Olkaa siis tarkkana, ettette opeta kaikkien afrikkalaisten asuvan savimajoissa tai kaikkien kiinalaisten pukeutuvan tietyntyläisiin asusteisiin. Opetelkaa sen sijaan eri maista tulevia lauluja ja leikkejä ja tutustukaa vaikkapa maiden perinteisiin juhlapäiviin, luontoon ja eläimiin. Tarkastelkaa toiminnassanne myös sitä, mikä kaikille maailman ihmisille on yhteistä kulttuureistamme riippumatta.

Pohdittavaksi yhdessä

- Mitkä asiat yhdistävät kaikkia maailman ihmisiä huolimatta eroista iässämme, luonteessamme, ulkonäössämme tai asuinpaikassamme?
- Mitä asioita kaikki maailman ihmiset yhtä lailla tarvitsevat onnelliseen elämään?
- Varokaa esittämästä köyhempien maiden ihmisiä kärsijöinä, jotka tarvitsevat meidän apuamme: tehkää avunannon sijaan yhteistyötä! Kansainväliset ystävyysskoulut ja päiväkodit ovat tässä omiaan.
- Muistakaa tarkastella moninaisuutta myös meissä jokaisessa, sitä arvostamaan opetellen. Jokainen meistä on erilainen ja ainutlaatuinen, ja suomalaisiinkin mahtuu hyvin monenlaisia ihmisiä ja kotikulttuureja. Monimuotoisuutta on hyvä oppia arvostamaan sen kaikilla tasoilla. Eri-laisuutta ei tule kuitenkaan korostaa vaan nähdä se luonnollisena, arkipäiväisenä asiana.
- Lasten toimintaympäristön on hyvä tarjota samaistumisen kohteita kaikille. Löytyykö teiltä esimerkiksi ihonväritään monenlaisia nukkeja ja legoukkoja tai luetteko kirjallisuutta, jossa seikkailee eri etnisen taustan omaavia lapsia ja aikuisia?

Maailman ympäri -teemakuukausi

TAVOITE: tutustua maapallon alueisiin ja paikannimiin ja sen monimuotoiseen luontoon

TARVIKKEET: karttapallo tai iso maailmankartta, halutessa maailman kuva-atlaskirja

Matkustakaa maailman ympäri ja tutustukaa teemakuukauden (tai useamman) aikana yhtenä tai useampana päivänä viikossa uuteen ja jännittävään alueeseen maapallollamme.

Tutustuttavat alueet voi jakaa esim. seuraavasti: 1. Eurooppa / 2. Aasia / 3. Afrikka / 4. Pohjois-Amerikka / 5. Etelä-Amerikka / 6. Australia / 7. Valtameret / 8. Napajäätiköt

1. Aloittakaa alueeseen tutustuminen etsimällä päivän teema-alue yhdessä karttapallolta. Erityisen hyvä tähän tarkoitukseen on puhallettava kartta-rantapallo, jonka voi antaa huoletta myös lasten käsiin tutkittavaksi. Paremman puutteessa karttapallon tehtävän ajaa myös suuri maailmankartta – pallonmuotoinen maa on kuitenkin parempi, sillä se auttaa lapsia muodostamaan maapallosta tieteellisesti oikeansuuntaisen kuvan.

2. Kun tutkittava alue on löytynyt pallolta, katsokaa, missä se sijaitsee suhteessa meihin: etsikää pallolta myös Suomi ja mitatkaa näiden kahden välinen välimatka. Lapset oppivat pikku hiljaa löytämään Suomen kartalta, kun sen sijainnin hahmottamista pääsee riittävän monesti harjoittelemaan.

3. Kerro päivän teema-alueesta muutamia mielenkiintoisia asioita, ensin arvuutellen:

- Millainen luonto alueella on: onko kylmää vai kuumaa, sateista vai kuivaa? Miksi?
- Millaisia eläimiä alueella asuu? (ks. myös Maailman eläimiä -jumppa, s. 13)
- Millaisia kasveja alueella on?
- Mitä maita tällä alueella sijaitsee? Tietävätkö lapset jonkin maan jo ennestään?

Luettele joitakin alueella sijaitsevia maita ja kysy, onko joku lapsista käynyt niistä josain? Tunteeko joku lapsista ihmisiä, jotka ovat näistä maista kotoisin?

Tukena voi käyttää lapsille suunnattua maailmanatlasta.

4. Jatkakaa päivää aiheeseen liittyvällä teemaohjelmalla! Ideoita siihen löytyy seuraavilta sivuilta.

Lisävinkkejä:

- Matkustakaa eri puolille maailmaa omalla taikamatolla tai muulla kulkuvälineellä.
- Kootkaa teemakuukauden aikana käsittelemäännne ja oppimaanne isolle seinämaailmankartalle. Piirtäkää kartalle, askarrelkaa ja liimatkaa sinne konkreettisia tunnusteltavia asioita ja tulostakaa sille kuvia. Pitäkää kartta aina esillä, jolloin siihen voi palata koska tahansa.
- Jos joku opettajista tai lasten vanhemmista on käynyt jollakin teema-alueista tai on kotoisin sieltä, kannattaa häntä pyytää kyseisenä teemapäivänä kertoa maan lapsille kokemuksiaan paikasta ja sen kulttuurista, luonnosta ja ihmisistä. Ottakaa mukaan myös valokuvia yhdessä ihmeteltäviksi.

Maailman lasten leikit

TAVOITE: huomata, että leikit ympäri maailmaa ovat melko samankaltaisia, ja herättää tämän pohjalta yhteenkuuluvuutta kaikkien maailman lasten kanssa

Leikkikää eri maista ja kulttuureista kotoisin olevia leikkejä. Keskustelkaa lopuksi, oliko leikissä jotakin tuttua tai erosiko se jotenkin suomalaisten lasten suosituimmista leikeistä. Lisää eri maiden ja kulttuurien leikkejä löytyy Yhteinen maapallo -verkkosivujen linkkististä:

www.vihrealippu.fi/yhteinenmaapallo

Puhenehene (Havaiji)

TARVIKKEET: iso kangas (esim. lakana), kivi.

Kaksi leikkijää valitaan avustajiksi ja muut leikkijät jaetaan kahteen ryhmään. Ryhmät istuvat lattialle riveihin vastakkain, kasvot toisiaan päin. Avustajat virittävät kankaan ryhmien väliin niin, ettei kumpikaan ryhmä näe toista ryhmää.

Avustaja antaa toiselle ryhmistä kiven, joka yhden ryhmäläisistä täytyy piilottaa (vaatteidensa alle, kämmenen sisälle, jne.) Kun ryhmä on valmis, he sanovat "Puheoheo", jolloin avustajat pudottavat kankaan ryhmien väliltä. Toinen ryhmä yrittää nyt arvata, kenellä kivi on piilossa. Tämän jälkeen aloitetaan alusta ja on arvanneen ryhmän vuoro piilottaa kivi.

Krokotiili ottaa aurinkoa (Vietnam)

Piirretään maahan joen ääriverat ja valitaan yksi leikkijöistä krokotiiliksi. Krokotiili "ui" maahan piirrettyssä joessa muiden seistessä sen rannalla. Muut leikkijät hyppäävät jokeen tai pesevät käsiään tai jalkojaan joessa ja yrittävät varoa, ettei krokotiili nappaa kiinni.

Toisinaan krokotiili ottaa aurinkoa rannalla. Kun näin tapahtuu, kaikkien ihmisten tulee hypätä jokeen tai he voivat jäädä krokotiilin saaliiksi. Krokotiilin kynsiin jäänyt jää seuraavalla kierroksella itse krokotiiliksi.

What's the time, Mr. Wolf? (Iso-Britannia)

Valitaan herra tai rouva Susi. Susi asettuu pelialueen yhteen päähän, selin toisessa päässä oleviin muihin leikkijöihin, jotka asettuvat aloitusviivalle. Kaikki paitsi herra Susi kysyvät yhteen ääneen "paljonko kello on, herra Susi?".

Herra Susi voi vastata kahdella tavalla. Hän voi vastata kellonajalla ("kello on kaksi"), jolloin muut leikkijät ottavat kellonaikaa vastaavan määrän askelia Herra Sutta kohti laskien ääneen ("yksi, kaksi"). Kellonaikaa kysytään uudelleen.

Herra Susi voi myös vastata kysymykseen "Päivällisaika!". Tällöin herra Susi kääntyy ja yrittää saada yhden leikkijöistä kiinni ennen kuin tämä ehtii takaisin aloitusviivalle. Mikäli herra Susi saa leikkikaverin kiinni, jää tämä seuraavaksi herra Sudeksi.

- kokeilkaa leikkiä myös kokonaan tai osittain englanniksi!

Lähde: Plan Suomen Kaiken maailman leikit -ideapakka

Tervehdyksiä eri kielillä

TAVOITE: tutustua maailman kielten monimuotoisuuteen ja omassa ryhmässä puhuttuihin kieliin

Keskustelkaa, minkälaisia kieliä maapallolla on, ja mitä kieliä ryhmässä olevat lapset puhuvat äidinkielenään. Kootkaa lasten kanssa tervehdyksiä (*Hei! tai Hyvää päivää!*) kaikilla lasten osaamilla kotikielillä ja kirjoitetaan tervehdykset ylös seinälle. Merkitkää kunkin tervehdyksen viereen myös sen kielen nimi, jota tervehdys edustaa. Voitte lisätä mukaan muitakin kieliä, joilla joku lapsista tai aikuisista osaa tervehtiä.

- Laulakaa yhdessä *Matkustan ympäri maailmaa* -laulu, jossa vierailaan vuoron perään kaikissa niissä paikoissa, joiden kielillä osaatte tervehdyksen. Voitte myös elävöittää matkantekoa vaikkapa tuoleista tehdyllä junanvaunulla.

Maailman musiikkia

TAVOITE: tutustua maailman kieliin ja kulttuureihin musiikin kautta

Etsikää kirjastosta tai Internetistä kuunneltavaksenne eri maista tulevaa musiikkia - joko perinnesävelmusiikkia tai lastenlauluja eri kielillä.

Tehkää musikaalinen maailman ympäri -kierros: keksikää maailman eri paikkoihin liittyviä tanssiliikkeitä ja tanssikkaa yhdessä eri puolilta maailmaan peräisin olevan teemamusikin tahtiin. Voitte myös opetella eri kielisiä laulunsanoja mukana laulamalla.

11

Aavikko-laatikko

TAVOITE: tutustua maapallon erilaisiin elinympäristöihin ja luontotyyppeihin

Rakentakaa vaikkapa pahvilaatikkoon pienoisaavikko. Sijoittakaa aavikolle kasveja, eläimiä, ihmisiä sekä pieni keidas. Mietтікää, miten aavikon asukkaat tulevat toimeen. Samalla tavalla voitte rakentaa malleja myös muista luontotyypeistä, esim. sademetsät (paljon vihreitä kasveja monessa kerroksessa sekä runsaasti värikkäitä eläin- ja kasvilajeja) tai arktiset alueet (lunta, jäätä, merta, hylkeitä) jne.

- Voitte rakentaa erilaisia mielikuvituspaikkoja myös vaikkapa hiekkalaatikkolle, välineinä esim. puupalikoita, kuppeja, kippoja, putkia ja viilipurkkeja. Rakennetuista paikoista voidaan ottaa kuva ja keksiä siihen liittyen tarina: millainen paikka on, keitä siellä asuu ja millaista elämä siellä on?

Eri kulttuurien juhlia

TAVOITE: tutustua eri kulttuureissa vietettyihin juhlapäiviin

Ottakaa esimerkiksi joulun tai pääsiäisen aikaan selvää eri uskonnoissa ja kulttuureissa vietetyistä juhlapäivistä: mitä, miten ja mihin aikaan vuodesta muissa kulttuureissa juhlitaan? Mitä yhtäläisyyksiä toisten kulttuurien perinteisillä juhlilla on meidän perinteiseen joulun tai pääsiäisen viettoomme?

- Internetistä löytyy monikulttuurinen juhla-kalenteri (www.juhlakalenteri.fi), johon on koottu maailman valtauskontojen tärkeimmät juhlapäivät sekä niihin liittyvää perustietoa. Kalenterin voi myös printata sivuilta koulun tai päiväkodin seinälle.

- Ideoita ja taustatietoa juhliin löytyy mm. seuraavista kirjoista:

– Tuula Korolainen & Riitta Tulusto: *Lasten oma vuosikirja* (2014)

– Riika Kotka: *Kaiken maailman juhlat. Juhlia, leikkejä ja askartelua lapsille* (2007)

Monikulttuurisessa lapsiryhmässä voitte ottaa vanhemmat mukaan suunnitteluun ja järjestää heidän johdolla jonkin lasten kotikulttuuriin kuuluvan juhlan kunniaksi yhteistä ohjelmaa!

Ulkomainen ystäväkoulu tai -päiväkot

TAVOITE: saada kokemusta kansainvälisestä vuorovaikutuksesta yli kielirajojen

Onko teillä jo olemassa ulkomainen ystävyyskoulu tai -päiväkot? Jos ei, niin sellaisen hankkimista kannattaa ehdottomasti harkita! Yhteydenpidon kautta lapset oppivat vuorovaikutustaitoja eri puolilta maailmaa tulevien ihmisten kanssa, mikä on nykypäivän maailmassa tärkeä kansalaistaito. Samalla avoimuus maailman monimuotoisuutta kohtaan kohenee. Kielitaitoakaan kommunikaatioon ei välttämättä tarvita: opettajat voivat kääntää tarvittavan.

Ideoita yhteistyöhön:

- lähettäkää toisillenne postia: piirustuksia, kirjoituksia, valokuvia...
- opettakaa toinen toisillenne oman kielenne sanoja kuvien avulla
- ottakaa videoyhteys, esittäytykää ja esittäkää toisillenne kysymyksiä opettajan tulkkina

- videoikaa tekemiänne juhlia ja esityksiä toisillenne katsottavaksi
- sopikaa yhteisistä projekteista ja tempauksista, jotka toteutatte molemmissa paikoissa yhtä aikaa

Vihreä Lippu -ohjelman osallistujat voivat verkostoitua ohjelman kautta maailmanlaajuisen Eco-Schools-verkoston kouluihin ja päiväkoteihin eri maissa. Eurooppalaisia ystävyyskouluja voi etsiä mm. EU:n ylläpitämän eTwinning-verkoston kautta. Koska monessa Euroopan maassa koulu aloitetaan nuorempana kuin Suomessa, voi kumppaneita tätä kautta löytää myös päiväkotikäisille.

Monimuotoiset ötökät ja perhoset

TAVOITE: huomata, että erilaisuus on kaunista

Tutustukaa perhosiin ja muihin ötököihin hyönteiskirjan avulla ja/tai ulkona katsellen. Vaikka ötökät näyttäisivätkin äkkiä katsottuna helposti samanlaisilta, on niitä tarkemmin katsottuna todella monenlaisia. Samalla tavoin on myös meitä ihmisiä monia erinäköisiä, -värisiä ja -kokoisia, jokainen omalla tavallaan hienoja ja mielenkiintoisia!

Tehkää tämän pohjalta piirtäen tai kierrätysmateriaaleista askarrellen ja maalatan ötökkä- tai perhosomakuvia. Jos olisit perhonen tai ötökkä, millainen olisit? Keksikää ja rakentakaa ötököille myös oma elinympäristö joko sisälle tai ulos pihalle. Kiertäkää lopuksi katsomassa jokaisen ötökkää sen omassa elinpaikassa ja ihastelkaa niistä jokaisen omia hienoja erityispiirteitä.

Postia maailmalta

TAVOITE: olla yhteydessä maailman eri kolkissa asuviin ihmisiin

Kirjautukaa ryhmänne tai luokkanne kanssa Postcrossing-sivustolle, jonka kautta pääsette lähettämään ja vastaanottamaan postikortteja ympäri maailmaa. Voitte pyytää sivustolta sattumanvaraisten ihmisten osoitteita, joihin lähetätte valitsemanne postikortin ohjeiden mukaisesti.

Jokaista lähetettyä postikorttia kohden saatte takaisin yhden yllätyspostikortin sattuman-

varaisesta maasta. Pienten lastenkaan kanssa kielitaidon puute ei ole ongelma, jos aikuiset toimivat korttien kirjoittamisessa ja lukemisessa tulkkeina.

Postcrossing-sivusto on maksuton käyttää (postikortteihin ja -merkkeihin kuluva rahaa lukuun ottamatta) ja löytyy osoitteesta www.postcrossing.org

Maailman eläimiä -jumppa

TAVOITE: tutustua eläinlajeihin eri puolilta maailmaa

Maailman eläimiä -jumpassa eläydytään liikunnallisesti ihmeellisten eläinten maailmaan:

- Olkaa kirahveja, tehkää käsistänne pitkän-pitkä kaula ja kurottakaa korkeuksiin
- Olkaa gepardeja ja juoskaa niin kovaa kuin jaloista pääsee
- Olkaa kenguruita ja pomppikaa ympäriinsä
- Olkaa norsuja ja tehkää itsestänne suurensuuria
- Olkaa boakäärmeitä ja ryömikää maassa kiemurrellen... jne.

Voitte samalla keskustella siitä, missä päin maailmaa ja millaisessa elinympäristössä mikäkin eläimistä asustaa.

- Variaationa: ottakaa selvää esimerkiksi Guinnessin ennätysten kirjasta, mikä on maailman pienin, isoin tai hitain eläin jne. ja keksikää jumppaliikkeitä sen pohjalta!

Satumatkalle

TAVOITE: oppia eläytymään erilaisiin ympäristöihin, kulttuureihin ja toisten ihmisten näkökulmiin

Lukekaa satuja, jotka kertovat erilaisista paikoista ja kulttuureista. On myös kiinnostavaa lukea saman sadun eri versioita – kuinka suunnilleen sama tarina kerrotaan vaikkapa Tuhannen ja yhden yön saduissa ja suomalaisena kansansatuna. Kiinnittäkää huomiota myös muiden satujen ja lasten lempikirjojen alkuperämaihin!

Perinteisiä satuja eri puolilta maailmaa:

- Graham Percy: *Satuja eri maista* (2004)
- Hugh Lupton: *Ihmesatuja eri maista* (2002), *Tarinatie: tarinoita silmälle ja korvalle* (2001)
- Ismo Loivamaa: *Tammen suuri satuaarre* (2008)
- Katriina Kauppila (toim.): *Kaiken maailman eläinsadut* (2015)
- Marja Simola: *Miten joutsen sai mustat jalat – selkosatuja meiltä ja maailmalta* (2012)
- Milena Parland: *Kun kuu nauroi ja muita maassamme kerrottuja satuja* (2015)
- Elina Harjula ja Maarit Vimpeli (toim.) *Vanhan Japanin taruja* (2013)
- Guillermo Blanco Sequeiros: *Aguaratumpa* (2011)
- Mika Vaaranmaa (toim.): *Miten sumu syntyi ja muita inuiittien ja jupikien taruja* (2013)
- Riikka Juvonen: *Tuhannen ja yhden yön tarinoita* (2010)
- Sini Laurén (toim.): *Kuinka kilpikonna sai kilpensä ja muita aboriginaalisatuja* (2015)
- Wilson Kirwa: *Amani-aasi -sarja: afrikkalaisia satuja* (2007–2012)

Matkustamista maailman ympäri:

- Catherine ja Laurence Anholt: *Ystävät ympäri maailman* (2014)
- Marc Boutavant: *Mokon matka maailman ympäri* (2008)
- Tittamari Marttinen: *12 päivää maailmalla* (2014)
- Eevamaria Halttunen: *Petra Buddhan poluilla, Petra tanssii, Petra löytää Petran, Petra ja revontulet* (2006–2008) / Sri Lanka, Senegal, Jordan, Saamenmaa
- Niki Daly: *Jamelan leninki, Jamelan ystävä* (2001) / Etelä-Afrikka
- Petra Heikkilä: *Pikku Nunuun löytöretki* (2010) / Afrikka
- Sari Airola: *Lentävät syntymäpäivät minareettimaassa* (2012) / Turkki
- Sari Airola: *Mia Tiu ja sata sanaa* (2006) / Kiina

Kirjoja monikulttuurisuudesta ja yhdenvertaisuudesta:

- Emma Damon: *Erilaiset ystäväni* (2004)
- Leena Virtanen: *Xing ja superkaverit* (2006)
- Maggie Lindhom ja Katja Kallio: *Bibi muuttaa Suomeen* (2005)
- Maire Soiluva: *Viivi tykkää koulusta* (2009)
- Mary Hoffman: *Meidän ja muiden perheet* (2010)
- Päivi Franzon: *Muuttolintulapsi* (2007)
- Sanna Pelliccioni: *Onni-poika saa uuden ystävän* (2012)
- Tuula Kallioniemi: *Karoliina ja nokkela Neema* (2013)

Luettujen tarinoiden pohjalta lapsia voi myös saduttaa keksimään itse omia jatkokertomuksiaan elämästä maailmalla.

Kirjavinkkien lähteet: Maailmankoulu, Helsingin kaupunginkirjasto

2

Yhteyksien ymmärrystä

KOTIMME, YHTEINEN MAAPALLO

Kaikilla maailman ihmisillä ja eläimillä on yhteinen koti: oma maapallomme, joka on ainoa laatuaan. **Maapallo tarjoaa meille kaikki ne perusedellytykset, joita elämään tarvitsemme – mm. puhdasta vettä ja hengitysilmaa sekä ruokaa vatsamme täytteeksi:**

- Juomavetemme on maapallon puhdistamaa. Sadevesi suodattuu maaperän kerrosten läpi, jolloin siitä tulee lopulta puhdasta pohjavettä. Jotta saisimme puhdasta vettä juotavaksi, tarvitsemme puhtaan maaperän sitä suodattamaan.
- Kasvit tuottavat maapallon ilmaan happea, jota me ihmiset ja muut eläimet hengitämme. On kasvien ansiota, että meillä on riittävästi puhdasta hengitysilmaa.

- Monet maapallolla asustavat eliölajit ovat meille elintärkeitä. Esimerkiksi ilman mehiläisiä ei meillä olisi vihanneksia ja hedelmiä syötäväksi: kukka tarvitsee mehiläisen avukseen, jotta se pölyttyy ja siitä tulee syötävä hedelmä.
- Maaperän hajottajaeliöt hajottavat jätteitä. Ilman niitä eivät ruoantähteemme tai jätöksemme koskaan muuttuisi takaisin mullaksi luonnon kiertokulkuun.

Koska maapallo ylläpitää elämämme edellytyksiä, on sen suojelu pohjimmiltaan ihmisten suojelua. Meidän tulee siis pitää maapallostamme hyvää huolta, jotta kaikilla maailman asukkailla – niin ihmisillä kuin muillakin eläinlajeilla – olisi hyvä elää täällä yhteisessä kodissamme! Ilman puhdasta juomavettä, ruokaa tai hengitysilmaa ei kukaan meistä pärjäisi planeetallamme kovinkaan kauan.

Opetelkaa siis hahmottamaan yhteyksiä luonnon elämää ylläpitävien toimintojen ja oman elämänne perusedellytysten välillä. **Maapallon ja sen luonnon kunnioitus on tärkeä kestävän elämäntavan taito, jota kannattaa harjoitella jo pienestä lähtien!**

Jos emme ymmärrä perustavanlaatuisia riippuvuuttamme luonnosta, vaaranamme myös yhteiskunnan hyvinvoinnin. **Sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys on mahdollista vain, jos maapallo on terve.**

MISTÄ RUOKA JA TAVARAT TULEVAT?

Elämässämme on paljon yhteyksiä muuhun maailmaan. Katsomme ja kuuntelemme ulkomaisia televisio-ohjelmia, elokuvia ja musiikkia. Joskus myös matkustamme lomamatkoille ulkomaille. Monella meistä on ulkomaisia ystäviä, perheenjäsentä tai sukulaisia, ja myös kaverimme tai heidän perheensä saattavat olla alun perin jostakin toisesta maasta kotoisin.

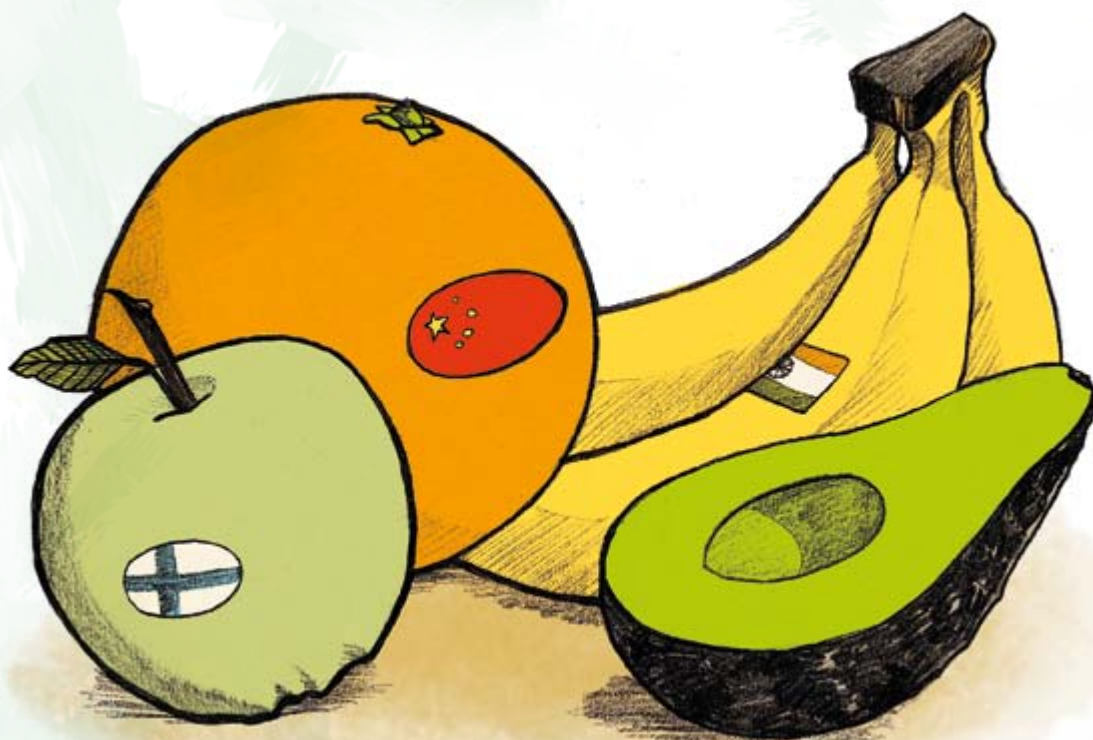
Myös monet tavaroistamme tulevat ulkomailta – esimerkiksi pehmolelunalle, sukka, suklaalevy ja banaani ovat matkustaneet aikamoisen matkan ennen pääymistä käsiimme:

- **Mistä pehmolelunalle oikein onkaan kotoisin?** Keinokuitumateriaalista tehdyn pehmolelun raaka-aineena on öljy, joka on pumpattu maankuoren sisältä esimerkiksi Lähi-idässä. Öljy on ensin jalostettu keinokuidun tuotantoon sopivaksi, minkä jälkeen se on usein värjätty ja muovattu leluksi kiinalaisessa tehtaassa. Sieltä se on kuljetettu meille kauppaan.

- **Entäs varpaissamme pyörivä sukka?** Se on useimmiten valmistettu puuvillasta, jota viljellään mm. Uzbekistanin alueella Aasiassa. Puuvillan viljely vaatii paljon vettä ja puuvillatupsut kerätään usein käsin pelloilta, mikä on raskasta työtä. Sen jälkeen puuvilla kehrätään langaksi, josta tehdään ja värjätään kangasta esimerkiksi Bangladeshin vaatetehtaissa. Siellä kangas myös ommellaan sukaksi, minkä jälkeen sukat kuljetaan kauppoihimme myytäväksi.

- **Myös ruoan tuotantoketjut ovat muuttuneet yhä pidemmiksi** ja monimutkaisemmiksi. Hedelmäosastolla pääsemme päivittäin tutustumaan eri puolilta maailmaa kotoisin oleviin hedelmiin: banaaneja Ecuadorista, vesimeloneja Israelista, viinirypäleitä Etelä-Afrikasta... Myös suklaan raaka-aineena käytetään kaakaopapuja, joita saadaan päiväntasaajan seuduilla, mm. Länsi-Afrikan Norsunluurannikolla kasvavan kaakaopuun hedelmistä.

Sen hahmottaminen, mistä mikäkin tavara on peräisin, ei ole suinkaan helppoa – ja siksi ruoan ja tavaroiden alkuperään kannattaa kiinnittää huomiota! Myös lähituotteiden tuotantoketjuja on hyvä käydä läpi, jotta lapsille konkretisoituu, mistä materiaaleista ruoka ja tavarat valmistetaan ja mistä ne kauppoihimme tulevat.

Puunistutuspäivä

TAVOITE: oppia, kuinka puut ovat maapallolle tärkeitä

TARVIKKEET: puuntaimi

Kysele lapsilta, mitä erilaisia puita he tuntevat. Katselkaa kuvia erilaisista puista ympäri maailmaa: sademetsien rehevistä viidakko-puista, trooppisista palmuista sekä Australian eukalyptuspuista. Keskustelkaa siitä, miten metsät ja puut ovat maapallon keuhkot – ja elintärkeitä meille ihmisille sekä muille eläimille. Etsikää, missä omat keuhkomme sijaitsevat ja miettikää, miksi ne ovat meille niin tärkeitä. Mikä merkitys puhtaalla ilmalla on?

Pohtikaa myös, mitä muuta hyötyä puista on ihmisille ja eläimille? Sen lisäksi, että puut tuottavat happea maapallon ilmaan, ne tarjoavat eläimille suojaa, koteja ja ravintoa – ja ihmisille polttopuita ja rakennusmateriaaleja. Kuinka moni on joskus rakentanut puusta jotakin, esimerkiksi majan?

Istuttakaa yhdessä pihalle oma nimikkopuu, josta päätätte huolehtia hyvin. Tehkää puun istutuksesta kaunis seremonia juhlallisuuksineen. Opetelkaa samalla yhteistyön taitoja: yksi voi kaivaa istutuskuoppaa, toinen tuoda vettä ja kolmas pitää taimea jne.

Voitte myös juhlistaa puunistutuksella esimerkiksi maailman metsäpäivää 21.3., kansainvälistä luonnon monimuotoisuuden päivää 22.5. tai jotakin muuta merkkipäivää.

HUOM. Muistakaa selvittää lupa puun istutukseen etukäteen!

Kukat ja pölyttäjät

TAVOITE: havainnoida kasvin kasvua siemenestä ja sen tarvitsemia perusedellytyksiä: valoa, vettä ja lämpöä sekä pölyttäjähönteisiä

TARVIKKEET: siemeniä, multaa ja istutusastia

Kasvattakaa yhdessä pihalla kukkia ja/tai vihanneksia, esimerkiksi kesäkurpitsia, avomaankurkkuja tai tomaatteja. Havainnoikaa istutustanne ja ihmetelkää kasvua kevään ja kesän mittaan. Kiinnittäkää huomiota erityisesti kasvien vaatimiin elämän perusedellytyksiin: valoon, veteen ja lämpöön sekä ravinteisiin. Verratkaa niitä ihmisten elämän perusedellytyksiin. Tarkkailkaa kukkien ilmaantumisen aikaan myös höynteisiä: kuinka ne pölyttävät kukan, minkä jälkeen siitä kasvaa taianomaisesti hedelmä tai siemenkoti.

Pohtikaa sitä, miten kaikki ihmisten ja muiden eläinten syövä kasvisruoka kasvaa samalla tavoin maasta valon, lämmön, ravinteiden ja veden avulla. Valo ja lämpö tulevat maapallolle auringosta, mutta vesi ja ravinteet kiertävät pallollamme. Maatuneista kasveista tulee hajottajaeliöiden avulla uutta ravinteikasta multaa.

Matokompostin perustaminen

TAVOITE: oppia, kuinka maan hajottajaeliöt muuttavat ruoan- ja kasvintähteet mullaksi

TARVIKKEET: ämpäri tai laatikko kansineen, eloperäistä seosainetta, hiekkaa/savea, biojätettä, tunkiolieroja

Matokomposti on mainio tapa havainnollistaa maatumista koulussa tai päiväkodissa. Tunkiolierot tulevat hyvin toimeen myös sisätiloissa ja ne muuttavat ruoantähteet ja kuoret mullaksi hajuttomasti ja siististi. Matokompostin voi perustaa esimerkiksi ämpäriin tai muoviseen säilytyslaatikkoon. Kannattaa kuitenkin muistaa, että tunkioliero on eri eläin kuin kastemato. Kastemato ei selviä lämpimissä sisätiloissa.

Ohjeet matokompostorin perustamiseen löytyvät mm. Pääkaupunkiseudun kierrätyskeskusten *Tunkiolierot touhuilemaan!* -esitteestä (ks. lähteet).

Tutkikaa eloperäisen jätteen maatumista matokompostissa ja käyttäkää lopuksi lie-rojen tuottama multa kasvien kasvatukseen. Kiinnittäkää huomiota myös syksyllä luonossa liikkeessa maahan pudonneisiin lehtiin: maaperän hajottajaeliöt tekevät niistäkin samalla tavoin multaa metsän puiden ja kasvien ravinnoksi.

Kuravedestä juomavettä

TAVOITE: Havainnollistaa veden puhdistusta ja pohjaveden muodostumista maapallolla

TARVIKKEET: hiekkaa, maitopurkki, lasipurkki, kuravettä

Sadevesi puhdistuu suodattuessaan maapallon maakerrosten läpi pohjavedeksi.

Tutkikaa puhtaan juomaveden muodostumista maapallolla yksinkertaisen kokeen avulla:

1. Puhdistakaa koetta varten noin litra hiekkaa huuhtelemalla sitä vedessä useita kertoja.

2. Leikatkaa maitopurkin yläosa pois ja pistäkää pohjaan pieniä reikiä. Nostakaa pesty hiekka maitopurkkiin ja asettakaa maitopurkki tukevasti lasipurkin päälle.

3. Hakekaa kuravettä tai valmistakaa sellaista sekoittamalla veteen multaa. Kaatakaa pieni määrä kuravettä maitopurkkiin. Tarkastelkaa, minkälaista vettä lasipurkkiin tihkuu ja verratkaa sitä alkuperäiseen sameaan veteen.

Öljyn alkuperän jäljillä

KOHDERYHMÄ: esikoulu ja 1.–2. luokat, soveltaen 3–5v.

TAVOITE: oppia, mistä öljy tulee ja mitä kaikkea siitä valmistetaan - ja ettei sitä tule turhaan tuhata.

TARVIKKEET: itse tehtyä "raakaöljyä" purkissa, erilaisia öljystä valmistettuja tavaroita

1. Valmista läpinäkyvään purkkiin "raakaöljyä" sekoittamalla yhteen ruokaöljyä ja tummaa kaakaojauhetta. Mustemman värin öljyyn saat lisäämällä joukkoon myös mustaa tai tummansinistä öljyväriä tai muuta öljyyn liukenevaa väripigmenttiä.

Tutki yhdessä lasten kanssa purkissa olevaa öljyä ja kerro, että raakaöljy on peräisin maapallon sisältä. Sitä voidaan porata maasta sellaisista paikoista, joissa öljyä löytyy maankuoren kerrosten välistä. Öljyä porataan maasta tai vedestä isoilla öljynporaustorneilla. Raakaöljy on luonnon aikaansaannosta, ja se on muodostunut maankuoremme sisällä aikojen saatossa.

2. Ota esille erilaisia öljystä valmistettuja tuotteita, kuten keinokuituinen pehmolelu ja vaate, kovaa muovia oleva lelu, muovipussi jne. Ota mukaan myös leluauto havainnollistamaan sitä, miten öljyä käytetään

autojen polttoaineena, sekä sähkölamppu esittämään öljyä sähkön lähteenä. Tutkikaa tuotteita ja ihmetelkää sitä, miten monta erilaista asiaa öljystä voidaan valmistaa. Voitte myös kokeilla ajatusleikkiä: jos öljyä ei olisi, mikä kaikki huoneessa oleva häviäisi?

3. Kerro lapsille, että öljyn syntymisessä kestää miljoonia vuosia: nykyinen öljymme on syntynyt maailmaan jo ennen dinosaurusten aikaa! Uutta öljyä syntyy vanhan tilalle niin hitaasti, että öljystä valmistettuja asioita ei missään nimessä kannata tuhata. Katselkaa öljystä valmistettuja tavaroita ja miettikää yhdessä, millä kaikin eri tavoin öljyä voi säästää? (esim. korjaamalla rikkoutuneet muovilelut, leikkimällä käytetyillä leluilla uusien ostamisen sijaan, käyttämällä samaa muovipussia monta kertaa jne.)

Bongaa Reilun kaupan merkki

KOHDERYHMÄ: esikoulu ja 1.–2. luokat

TAVOITE: tutustua Reiluun kauppaan ja oppia tunnistamaan Reilun kaupan merkki

Tutustukaa Reilun kaupan toimintaperiaatteen: Reilu kauppa pyrkii takaamaan sen, että köyhissä maissa asuvat viljelijät saavat reilun hinnan palkkioksi tuottamistaan tuotteista. Tutustukaa myös Reilun kaupan merkkiin sekä joihinkin reiluihin tuotteisiin, esimer-

kiksi banaaneihin ja suklaaseen. Anna lapsille tehtäväksi bongata erilaisia Reilun kaupan merkillä varustettuja tuotteita kotoaan tai kaupassa käydessään. Laskekaa, montako yhteensä löydätte!

Mistä tavarat on tehty?

TAVOITE: oppia, miten ja mistä materiaalista mikäkin käyttötavara on valmistettu

TARVIKKEET: erilaisia tavaroita ja raaka-aineita (ks. tarkemmin alla)

Leikkikää yhdistelyleikkiä, jossa tavarat tulee yhdistää niiden raaka-aineisiin.

Voit ottaa leikkiin mukaan esimerkiksi seuraavat raaka-aine- ja tavaraparit:

- hiekkaa (pussissa) ja lasipurkki
- siemen ja porkkana
- lammas ja villasukat
- puuvillaa (vanutuppo) ja t-paita
- kaakaopapu ja suklaata
- puunpalanen ja kirja/paperia

Laita eri raaka-aineista valmistetut tavarat pöydälle tai viltille, jolle kaikki lapset näkevät, ja ota esiin yksi raaka-aine kerrallaan. Anna raaka-aine lasten katseltavaksi ja tunnisteltavaksi, ja arvuutelkaa, mikä esillä olevista tavaroista on tehty kyseisestä raaka-aineesta. Kun oikea tavara on löytynyt, voitte käydä läpi sen valmistusta: miten raaka-aine

muutetaan tavaraksi ja mitä muita raaka-aineita (myös vettä ja energiaa) tavaran valmistuksessa tarvitaan.

Pohtikaa sitä, mitä eroa eri asioiden valmistuksessa on: esimerkiksi t-paita tai lelu täytyy tehdä tehtaassa, porkkana taas kasvaa ihan itseksensä maasta!

- Tehtävää voi vaikeuttaa lisäämällä tavaroiden määrää niin, että yhdestä raaka-aineesta valmistettuja tavaroita on esillä useampiakin kuin vain yksi.
- Öljyn alkuperän jäljillä -toimintavinkki toimii hyvänä syventävänä jatkoharjoituksena.
- Tavaroiden materiaaleja voi opetella ja kerata myös sanoittamalla niitä arjessa eli mainitsemalla aina tietoisesti ääneen, mikä autoista on puuauto ja mikä muoviauto jne.

Kasvismaistiaisista maailmalta

TAVOITE: tutustua eri puolilta maailmaa tuleviin hedelmiin ja oppia maistamaan uusia makuja

TARVIKKEET: erilaisia hedelmiä ja kasviksia

Pitäkää hedelmänmaistajaiset, joissa saa maistella sekä läheltä että kaukaa tulleita hedelmiä ja kasviksia. Hankkikaa pöytään sekä eksoottisia hedelmiä että kotimaisia kasviksia – sadonkorjuu-aikaan toki myös hedelmiä tai marjoja. Katsokaa kartalta, mistä päin maailmaa eksoottiset hedelmät tulevat ja miettikää, miten maisteltavat kasvikset kasvavat (puussa, pensaassa, maan sisällä vai pellolla?). Tutkikaa hedelmiä ensin kokonaisina ja

leikatkaa ne sitten maisteltaviksi viipaleiksi. Maistelun yhteydessä voitte myös kartoittaa, mitkä hedelmät tai kasvikset ovat lapsille mauultaan mieleisimpiä.

Maisteltavat kasvikset voi myös sijoittaa pöydälle niiden kulkemaa matkaa havainnollistaen: pisimmän matkan päästä tulleet kasvikset pöydän takalaitaan, lähimpää tulleet etualalle jne.

Kasvisten reitit -pihaleikki

TAVOITE: hahmottaa, mitkä ruoat ovat lähiruokaa ja mitkä kaukana tuotettuja

Kasvisten reitit -leikki pohjautuu tuttuun Maa, meri, laiva -pihaleikkiin. Määrittele ja merkitse eri puolilta pihaa kolme eri paikkaa, jotka symboloivat kolmen eri kasviksen tuotantomaita. Paikat valitaan pihalta eri etäisyyksiltä leikin lähtöpaikasta sen mukaan, kuinka kaukaa mikäkin kasviksista meille Suomeen tuodaan:

1. Porkkana – lähellä leikin lähtöpaikkaa (Viljellään usein Suomessa)
2. Appelsiini – kauempana (tulee monesti Etelä-Euroopasta)
3. Banaani – kauimmaisena pihan reunalla (Tulee kaukaa toiselta mantereelta, useimmiten Etelä-Amerikasta).

Leikille valitaan johtaja, joka huutaa aina jonkin kasviksen nimen, ja lasten tulee se kuultuaan juosta oikeaan paikkaan pihalla. Viimeisenä huudetulle alueelle ehtinyt leikkijä poistetaan leikistä ja hän odottaa seuraavan kierroksen alkamista. Leikkiä jatketaan niin kauan, että mukana on enää yksi leikkijä. Hän voittaa ja hänestä tulee seuraavan kierroksen johtaja.

- Leikkiä voi vaikeuttaa vaihtamalla välillä kasviksia (esim. porkkanan tilalle peruna, appelsiinin tilalle päärynä ja banaanin tilalle ananas). Voitte myös nimetä kasvisten tuotantomaat, joita pihan paikat edustavat.

Mistä ruoka tulee?

KOHDERYHMÄ: esikoulu ja 1.–2. luokat, soveltaen 3–5v

TAVOITE: oppia ruoan alkuperästä

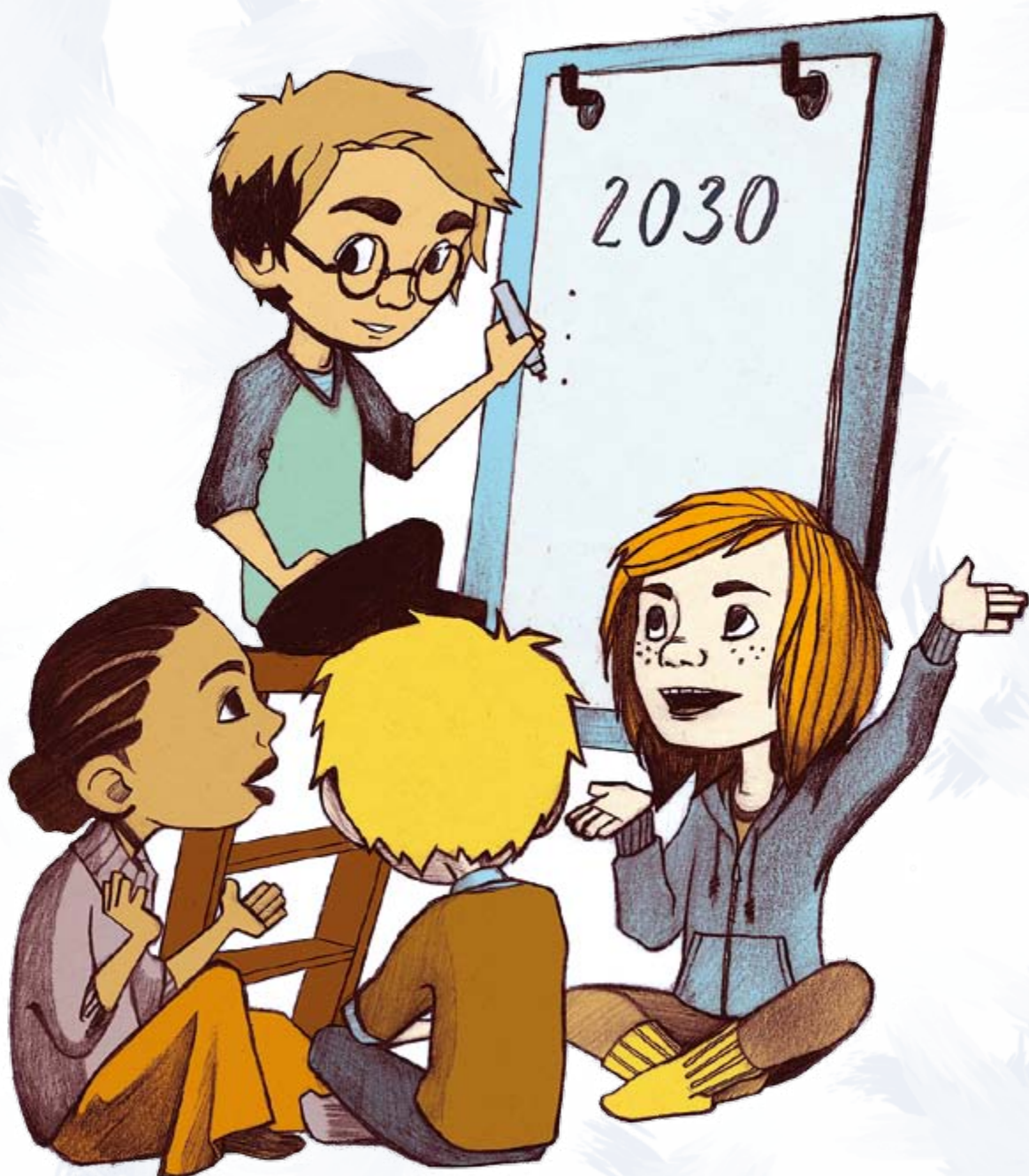
TARVIKKEET: erilaisia ruoka-aineita, maailmankartta ja merkkäusvälineet

Ota nähtäville useita erilaisia tuttuja ruokia, niin tuoreita elintarvikkeita kuin kuiva-aineksia ja säilykkeitä ym. Tutkikaa yhdessä, mistä päin maailmaa ruoat ovat kotoisin. Löytyykö kaikista pakkauksista merkintä alkuperämaasta? Merkitkää kunkin ruoan alkuperämaa maailmankartalle vaikkapa nuppineulaan liitettyllä kuvalla.

Käykää ainakin jonkin ruoka-aineen kohdalla sen alkuperää läpi myös tarkemmin: tavoitteena ymmärtää, että ruokaa varten kasvatetaan viljaa ja kasveja – ja liharuokaa varten eläimiä. Joku ihminen on kasvattanut lähes kaiken syömämme ruoan! Miettikää myös, mitä sellaisia ruokia on olemassa, joita ihmisten ei tarvitse kasvattaa vaan jotka löytyvät suoraan luonnosta. Onko joku lapsista käynyt itse esimerkiksi marjastamassa tai kalastamassa?

3

Kohti kestäväää tulevaisuutta

OIKEUKSIA JA VELVOLLISUUKSIA

Kaikille maailman ihmisille kuuluvat yhtäläiset oikeudet hyvään elämään heidän syntyperästään riippumatta. **YK:n lasten oikeuksien julistuksessa on määritelty kansainväliset, kaikille lapsille kuuluvat perusoikeudet**, joiden toteuttaminen on kestävän kehityksen tärkein edellytys maapallon ja sen luonnon suojelun ohella.

Universaaleja lapsen oikeuksia ovat YK:n sopimuksen mukaan mm. lapsen oikeus mielipiteeseen ja kuulluksi tulemiseen, oikeus koulutukseen sekä oikeus lepoon, leikkiin ja vapaa-aikaan. **Sopimuksen tärkein tavoite on perusoikeuksien: terveyden, koulutuksen, tasa-arvon ja turvan takaaminen kaikille maailman lapsille.**

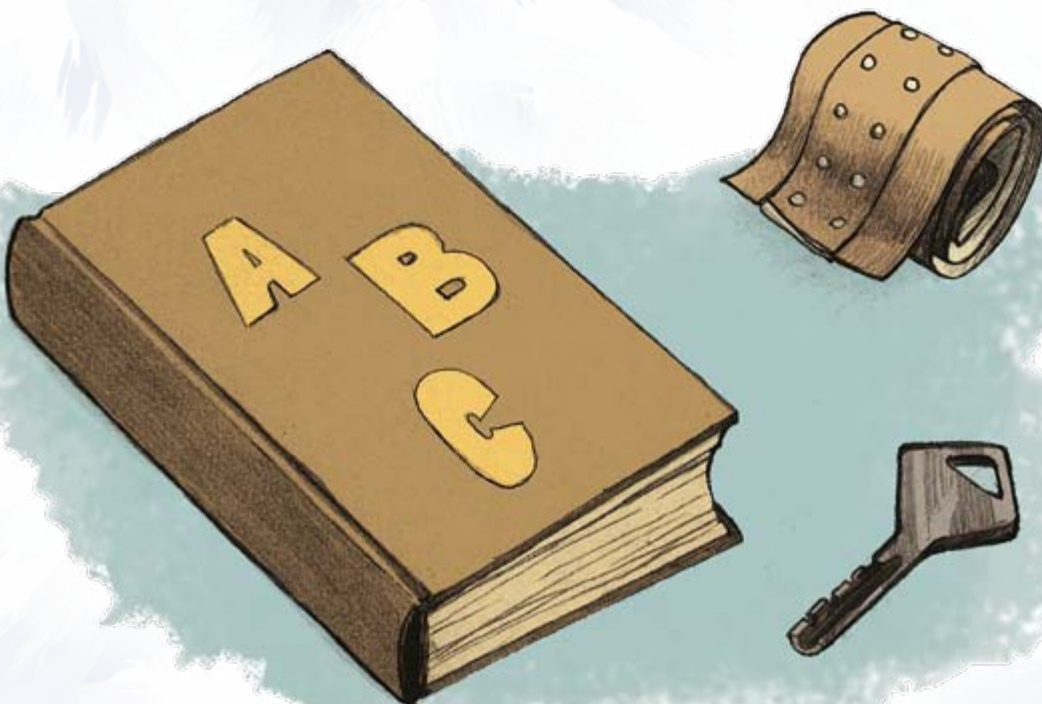
Kasvattajan näkökulmasta erityisen tärkeää on antaa lapselle oikeus osallistua sekä tulla kuuluksi ja huomioon otetuksi. Kyse on yhdestä kasvun ja kehityksen perusedellytyksestä: mahdollisuus osallisuuteen omassa yhteisössä on ratkaisevaa lapsen identiteetin kehittymisen kannalta.

Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen opetussuunnitelmissa korostetaan erityisesti **sosiaalista kestävyyttä edistävien taitojen merkitystä**. Toisten huomioon ottaminen ja kaikkien ihmisten yhtäläinen arvostaminen ovat taitoja, jotka rakentuvat lapsuudessa omaksutuille toimintamalleille ja kasvattajan antaman esimerkin varaan.

Myös lapset itse voivat edistää oikeuksiensa toteutumista toimimalla arjessa reilusti toisiaan kohtaan. **Oikeuksien toisena puolelta tulee nimittäin velvollisuus huolehtia siitä, että kaikki muutkin tulevat kohdelluiksi yhtä lailla hyvin ja reilusti!** Ketään ei saa syrjiä ulkonäön, mielipiteiden tai minkään muunkaan syyn takia, sillä **kaikki ihmiset ovat keskenään samanarvoisia.**

Pohdittavaksi yhdessä

- Oletko tehnyt jotain, mistä jollekulle toiselle tuli hyvä mieli? Miltä se tuntui?
- Miten kavereita tulee kohdella koulussa/päiväkodissa, jotta kaikilla olisi hyvä olla? Keksikää muutama yhteinen ohje tai sääntö.

MAAPALLOSANKARIN TAPOJA

Vaikka globaalit ympäristöongelmat ovatkin pienille lapsille vielä vaikeasti hahmotettavia, niiden teemoja voi hyvin käsitellä **oman konkreettisen tekemisen kautta**: Ympäristöystävällisillä toimintatavoilla, kuten sähköä ja vettä säästämällä sekä turhan tavaran ja jätteen määrää vähentämällä voimme auttaa yhteistä maapalloamme pysymään hyvinvoivana. **Jotta kaikilla olisi maapallollamme hyvä elää ja olla, kannattaa palloamme suojella yhteisvoimin!**

Energiankäyttömme, tuottamamme jätteet ja vedenkulutuksemme sekä ruokiemme ja tavaroidemme valmistus liittyvät moniin maailmanlaajuisiin ympäristökysymyksiin: ilmastonmuutokseen, luonnonvarojen ylikulutukseen, elinympäristöjen suojeluun ja oikeudenmukaiseen resursien jakoon maapallon ihmisten kesken. **Arjen ympäristöystävällisillä teoilla ei siis ole vaikutusta ainoastaan meihin ja lähiympäristöömme, vaan koko suureen maapalloomme.** Huolehtimalla siitä, että tekemämme arjen valinnat auttavat yhteistä palloamme voimaan hyvin, tulee teistäkin maapallosankareita!

Pohdittavaksi yhdessä

- Oletko nähnyt jonkun tekevän jotain hyvää luonnon puolesta?
- Kuinka voimme itse suojella luontoa?
- Kuinka voimme päiväkodin/koulun arjessa säästää vettä, vähentää jätteen määrää tai vähentää sähkön tuhlausta?

Tärkeiden asioiden puu

TAVOITE: pohtia, mitkä asiat ovat elämässä kaikkein tärkeimpiä

TARVIKKEET: papereita, saksia ja värikyniä

Keskustelkaa alkuun siitä, mitä asioita tarvitsemme hyvään elämään. Anna sitten lapsille aikaa miettiä yksi tai muutama itselleen tärkein asia elämässä, muistuttaen, että oikeita tai vääriä vastauksia ei ole.

Jaa jokaiselle pieni paperiarkki, johon piirittää oman kämmenen ääriverivat, väritetään mieltymysten mukaisesti sekä kirjoitetaan itselle tärkeistä asioista yksi tai muutama

valittu asia kämmenkohtaan. Lopuksi leikataan kädenjälki irti ääriverivoja pitkin. Kädenjäljet liimataan lehdiksi isolle paperille, jolle opettaja on ennakkoon leikannut ja liimannut ruskeasta kartongista puunrungon. Lukekaa lopuksi yhdessä ääneen kaikki puun lehdille kirjoitetut asiat.

Lähde: Rauhankoulu

Mihin lapsi saa ja voi vaikuttaa?

TAVOITE: ymmärtää, mihin asioihin lapsilla on oikeus vaikuttaa

Keskustelkaa yhdessä lasten vaikutusmahdollisuuksista:

- Voitko päättää kotona itse joistakin asioista? Millaisista?
- Onko asioita, joissa tarvitset päätöksentekoon vanhempiesi apua? Mitä ne ovat?
- Onko lapsen iällä jotain merkitystä siinä, mistä asioista hän saa itsenäisesti päättää?
- Saavatko lapset omassa luokassanne/ryhmässänne osallistua toiminnan suunnitteluun yhdessä aikuisten kanssa? Otetaanko lasten mielipiteet huomioon?

Anna lapsille kotiläksyksi keskustella aiheesta vanhempiensa kanssa muutaman kysymyksen pohjalta kirjaten vastaukset ylös. Vertailkaa vastauksia! Kysymyksiä voivat olla esim.:

- Kuka meillä päättää, minkä paidan puen aamulla päälle?
- Kuka meillä päättää, kuinka myöhään saa valvoa?
- Kuka meillä päättää, mitä ruokaa kotona syödään?
- Kuka meillä päättää, voinko saada uuden lelun tai oman kännykän?

Idea: Compasito – lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja

Maapallosankarin ekotekotaulukko

TAVOITE: kerätä ylpeyttä arjen ekoteoista ympäristön ja maapallon hyväksi

Tehkää ryhmällemme yhteinen taulukko, johon on merkitty jokaisen lapsen nimi omaan sarakkeeseen. Aina kun lapsi on tehnyt jonkin myönteisen ympäristöteon (esim. kerännyt roskia maasta, sammuttanut turhaan päällä olevat valot tai lainannut lelua kaverille), hän saa laittaa leiman tai muun merkin nimensä perään taulukossa. Leimoja saa kerätä taulukoon myös vapaa-ajalla.

Konkreettisia vinkkejä arjen ekotekoihin löytyy tämän oppaan viimeiselle sivulle listatuista kaikille avoimista lisämateriaaleista tai Vihreä lippu -ohjelman perusteemoista ja osallistujasivujen vinkkipankista (saatavilla vain ohjelman osallistujille).

Idea: MLL: Reilusti ryhmässä

Lapsen oikeuksien pohdintaa

TAVOITE: ymmärtää, mitä perusoikeuksia lasten elämään kuuluu, ja miksi ne ovat tärkeitä

Lapsen oikeuksissa on kyse perusoikeuksista, jotka koskevat lapsia kaikkialla maailmassa. Lue lapsille lasten oikeuksiin liittyviä väittämiä, ja keskustelkaa niiden pohjalta, ovatko väitteet totta vai eivät. Esimerkkiväittämiä voivat olla:

- Aikuisten tulee kuunnella lasten mielipiteitä (*Oikein: Lapsella on oikeus ilmaista omat mielipiteensä kaikissa itseään koskevissa asioissa ja ne on otettava huomioon*)
- Koulussa/päiväkodissa saa puhua muitakin kieliä kuin suomea (*Oikein: Vähemmistöryhmään tai kuuluvalla lapsella on oikeus ryhmänsä kulttuuriin, uskontoon ja kieleen*)
- Huonosti käyttäytyviä lapsia ei saa lyödä. (*Oikein: Lasta on suojeltava väkivallalta*)
- Lapsilla on oikeus leikkiä työnteon sijaan. (*Oikein: Lapsella on oikeus leikkiin ja vapaa-aikaan*)
- Kaikki lapset saavat leikkiä millä leluilla haluavat ja tykätä mistä vaan väristä. (*Oikein: Lasta ei saa syrjiä ulkonäön, mielipiteiden tai muiden ominaisuuksien vuoksi.*)
- Lapsilla on oikeus syödä karkkia joka päivä (*Väärin: Lasta koskevissa päätöksissä on aina ensimmäiseksi otettava huomioon lapsen etu – ja karkki ei tee hyvää hampaille*)

Keskustelkaa yhdessä, mitkä oikeudet ovat kaikkein tärkeimpiä oman koulunne/päiväkotinne arjessa. Pohtikaa niiden pohjalta sitä, kuinka oikeuksiin sisältyy myös velvollisuus toimia itse niin, että samat oikeudet toteutuvat yhtä lailla kaikkien muidenkin lasten kohdalla. Miettikää, miten teidän tulisi toimia, jotta tärkeimmiksi määrittelemänne oikeudet toteutuisivat koko ryhmässänne! Keksikää tämän pohjalta luokallenne/ryhmällemme muutama tärkeä käyttäytymissääntö ja kirjatkaa tai kuvittakaa ne seinälle.

Voitte myös pitää lasten oikeuksista teemapäiviä, jolloin käsittelette aina yhtä oikeutta kerrallaan päivän ajan ja huomioitte aiheen monipuolisesti koko päivän toiminnassa.

- Lisää vinkkejä lasten oikeuksien käsittelyyn pienten lasten kanssa löytyy UNICEFin *Lasten oikeudet toiminnallisesti varhaiskasvatuksessa* -oppaasta. Sen lopusta löytyy myös keskeisimpiä lasten oikeuksia havainnollistavat, selkokuvitetut kortit.

Idea: Compasito – lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsikirja

Onnellisuuden avaimet

TAVOITE: pohtia, millaiset asiat tekevät onnelliseksi ja kuinka muita ihmisiä voi ilahduttaa

Pohtikaa yhdessä: mikä tekee sinut onnelliseksi? Keskustelkaa erilaisista onnen lähteistä: pienistä arkisista asioista sekä isoista ja tärkeistä asioista. Ottakaa keskusteluun esimerkkejä sekä konkreettisista onnea tuovista teoista ja tavaroista että abstrakteista onnen lähteistä (esim. rakkaus, ystävyys jne.). Piirtäkää onnellisuuden avaimia kuviksi ja ripustakaa kuvat seinälle onnengalleriaksi

ja/tai kootkaa lasten pohtimista onnellisuuden avaimista yhteinen lista vanhemmille annettavaksi.

Miettikää myös, mitä sellaisia keinoja keksitte, joilla voisitte tehdä kaverinne, sisarusenne, vanhempanne tai isovanhempanne onnelliseksi? Harjoitelkaa yhdessä sanomaan kiitos, hymyilemään ja tekemään toisillenne hyviä tekoja.

Toiminnallinen teemavanhempainilta

TAVOITE: osallistaa lapsia toiminnan suunnitteluun ja lisätä vuorovaikutusta koulun/päiväkodin ja kotien välillä

Ideoikaa yhdessä lasten kanssa vanhempainilta, jossa vanhempia informoidaan toiminnallisissa työpisteissä koulussa/päiväkodissa käsitellyistä Yhteinen maapallo -teemoista.

Suunnitelkaa illan ohjelma ja toimintapisteet kokonaisuudessaan yhdessä lasten kanssa. Lapset voivat toimia itse illan oppaina opastaen vanhempiaan pisteeltä toiselle ja kertoa samalla menneestä toiminnasta ja keskusteluista aiheisiin liittyen.

Teemapäivien vietto

Järjestäkää jonkin kansainvälisen teemapäivän kunniaksi päiväkodissanne jokin teemaan liittyvä tempaus tai tapahtuma. Voitte myös tehdä vuoden tärkeistä teemapäivistä kalenterin, jonka mukaan huomioitte ajankohtaisia teemoja päiväkodin toiminnassa. Ideoikaa yhdessä lasten kanssa, millä tavoin haluaisitte valitsemaanne teemapäivää viettää!

Joitakin aiheeseen sopivia teemapäiviä:

- 2.2.** Vihreä lippu -päivä
- 14.2.** Ystävänpäivä
- 3.3.** Maailman luontopäivä
- 20.3.** Onnellisuuden päivä
- 21.3.** Maailman metsäpäivä
- 22.3.** Maailman vesipäivä
- 21.5.** Kv. kulttuurisen moninaisuuden päivä
- 22.5.** Kv. luonnon monimuotoisuuden päivä
- 5.6.** Maailman ympäristöpäivä
- 21.9.** Maailman rauhanpäivä
- 16.10.** Maailman ruokapäivä
- 24.10.** YK-päivä
- 20.11.** Lapsen oikeuksien päivä

Avainkäsitteet

- **Ekososiaalinen sivistys** pyrkii korvaamaan materiaalisen vaurauden tavoittelun kestävämmillä elämänarvoilla: sosiaalisella ja kulttuurisella vauraudella, jotka lisäävät hyvinvointiamme yhden maapallon rajoissa. Ekososiaalisesti sivistynyt ihminen ymmärtää luonnon ekosysteemien hyvinvoinnin olevan välttämätön perusta yhteiskunnan ja talouden kestävyydelle. Ekososiaalisesti sivistynyt elämä edistää kestävästä kehitystä kokonaisvaltaisesti.
- **Gloaalikasvatus** kannustaa eri-ikäisiä ihmisiä ryhtymään aktiivisiksi maailmankansalaisiksi: sen tavoitteena on lisätä ymmärrystä siitä, miten jokainen meistä on kytköksissä maailmanlaajuisiin kysymyksiin. Tiedon lisäksi globaalikasvatus rohkaisee globaalien oikeudenmukaisuuden edistämiseen omalla toiminnalla ja valinnoilla.
- **Ympäristökasvatus** ja sen rinnakkaiskäsite **kestävän kehityksen kasvatus** tukevat elinikäistä oppimisprosessia siten, että lasten tiedot, taidot, arvot, asenteet ja toimintatavat muuttuvat kestävä kehityksen mukaisiksi.
- **Kestävä kehitys** on toimintaa, joka mahdollistaa ihmiskunnan hyvinvoinnin sekä nykypäivänä että tulevaisuudessa. Sillä on neljä ulottuvuutta:
 1. **Ekologinen kestävyys** pyrkii turvaamaan luonnon monimuotoisuuden ja elämän perusedellytysten säilymisen maapallolla.
 2. **Taloudellinen kestävyys** edellyttää käännoä kulutuskulttuurista kohti taloutta, jossa luonnonvaroja ei turhaan haaskata.
 3. **Sosiaalinen kestävyys** pyrkii hyvinvointiin, ihmisoikeuksien toteutumiseen ja tasa-arvoon kaikkien maailman ihmisten välillä.
 4. **Kulttuurinen kestävyys** tarkoittaa monimuotoisen kulttuuriperinnön arvostamista ja yhdenvertaisuutta eri kulttuureista tulevien ihmisten välillä.

Linkkejä ja lisämateriaalia

MUITA OPETUSMATERIAALEJA AIHEEN TIIMOILTA:

- **Keke päiväkodissa & Keke koulussa**
– **Kestävän kehityksen opas**
Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy:n 4V-hanke
Yleisoppaat kestävän kehityksen edistämiseen päiväkodeissa ja peruskoulussa. Oppaat sisältävät kattavasti taustatietoa sekä konkreettisia askelia kestävän kehityksen toiminnan suunnitteluun – oiva aloituspaketti aiheesta kiinnostuneille.
- **Lasten maapalloretki – päiväkotien matka ympäristöystävälliseen elämään**
Ekologisen elämäntavan yhdistys GAP-Finland ry
Opas, joka käsittelee yhteiseen maapalloomme vaikuttavia ympäristökysymyksiä konkreettisesti ja hauskaasti päiväkotien arjen kautta. Sisältää paljon pienille lapsille soveltuvia leikkejä ja loruja roskiin, veteen, energiaan ja turhiin tavaroihin liittyen.

MATERIAALIPANKKEJA KASVATTAJILLE:

- **Gloaalikasvatus.fi**
Kehitysyhteistyön palvelukeskus Kepa ry
Vinkkipankki, johon on koottu runsaasti järjestöjen tuottamia globaalikasvatusaiheisia opetusmateriaaleja eri kohderyhmille.
www.gloaalikasvatus.fi
- **Maailmankoulu**
Rauhankasvatusinstituutti ry
Maailmankoulu kokoaa yhteen kansalaisjärjestöjen tuottamaa globaalikasvatusmateriaalia sekä kouluttaa ja auttaa opettajia globaalikasvatuksen toteutuksessa.
www.maailmankoulu.fi
- **MAPPA -materiaalipankki**
Suomen luonto- ja ympäristökoulujen liitto ry
MAPPA kokoaa yhteen eri tahojen tuottamaa tukimateriaalia kestävän kehityksen kasvatukseen ja ympäristökasvatukseen.
www.mappa.fi
- **Ympäristökasvatuksen materiaalipankki**
WWF Suomi
WWF:n ympäristökasvatuksen materiaalipankista löytyy useita globaaliin ympäristökasvatukseen soveltuvia materiaaleja ja tehtäviä eri kohderyhmille.
www.wwf.fi/ymparistokasvatus/materiaalipankki

Nämä linkit sekä lisää materiaalia
löydät kootusti Yhteinen maapallo
-oppaan verkkosivuilta:

www.vihrealippu.fi/yhteinenmaapallo

Lähteet

- Arto O. Salonen & Marjatta Bardy, 2015. Ekososi-
aalinen sivistys herättää luottamusta tulevaisuu-
teen. Aikuiskasvatus 35(1), 4-15.
- Compasito – lasten ihmisoikeuskasvatuksen käsi-
kirja. Euroopan neuvosto / Lasten keskus 2012.
- Council of Europe: The celebration of linguistic
diversity.
- Globaalikasvatus.fi: Mikä globaalikasvatus?
Kepa ry.
- Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttami-
sesta 8.5.2015. (580/2015).
- LiveScience, 2013: Giant Sequoias and Redwoods:
The Largest and Tallest Trees.
- LUOMUS, 2011: Jättilumpeen lehti kantaa
ihmisen.
- Maailmankoulu: Lasten kuvakirjoja ja kirjavink-
kejä 1–2 -luokkalaisille.
- Mari Parikka-Nihti, 2011: Pieniä puroja – Kasvua
kohti kestävä kehitystä. Lasten keskus.
- MLL, 2013: Reilusti ryhmässä. Harjoittelemalla
sosiaalisten taitojen taitureiksi.
- OPH: Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet
2014.
- OPH: Perusopetuksen opetussuunnitelman perus-
teet 2014.
- Plan Suomi: Kaiken maailman leikit -ideapakka.
- Päivikki Kukkamaa & Heidi Lindström: Lapsen
oikeudet toiminnallisesti varhaiskasvatuksessa.
Suomen UNICEF ry.
- Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy, 2013:
Yhteinen käsitys. Kestävän kehityksen kasvatuk-
sen ja koulutuksen sanasto ja käytännöt.
- Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy: Näin
tunkiolierot touhuilemaan – Matokompostori
sisätiloihin.
- Rauhankoulu: Harjoituksia. Rauhanliitto ry.
- Stakes, 2005: Varhaiskasvatussuunnitelman
perusteet.
- Suomen UNICEF: YK:n yleissopimus lapsen
oikeuksista.
- WWF Suomi, 2014: Living Planet -raportti 2014:
Tiivistelmä.
- WWF Suomi: Lajien katoaminen.

Kiitokset yhteistyöstä

Yhteinen maapallo -oppaan suunnittelussa ovat
auttaneet ja oppaan tekstiä kommentoineet:

Aino Alasentie, Eeva Huttunen ja Laura Virta,
Suomen Ympäristökasvatuksen Seura ry

Sanna Koskinen ja Hanna Seimola, WWF Suomi

Theresa Knopp ja Anne Antman,
Natur och Miljö rf

Essi Aarnio-Linnanvuori

Mari Parikka-Nihti, Lastentarhanopettajaliitto

Varhaiskasvatuksen asiantuntijat **Sinikka Kunttu**,
Emma Kurenlahti, **Taru Norberg**,
Marjo Pakkanen ja Tuomas Sarkkinen

Eeva Ervamaa, Plan Suomi säätiö

Leena Honkasalo, Taksvärkki ry

Hanna Niittymäki,
Maailmankoulu / Rauhankasvatusinstituutti ry

YHTEINEN MAAPALLO on kasvattajan opas globaaliin ympäristökasvatukseen. Tämän oppaan kohderyhmänä ovat varhaiskasvattajat sekä esi- ja alkuopettajat.

Yhteinen maapallo -oppaassa tutustutaan maapallon ihmeelliseen monimuotoisuuteen sekä hahmotetaan omaa paikkaamme sen osana. Kaikkein tärkeintä on kuitenkin oppia, kuinka maapallo on meidän kaikkien yhteinen ja kuinka voimme yhdessä toimia sen suojelemiseksi myös tuleville sukupolville.

TUETTU ULKOMINISTERIÖN
KEHITYSYHTEISTYÖVAROIN

S U O M E N
YMPÄRISTÖKASVATUKSEN
S E U R A R Y